

УДК 069.015:378.4(477.83–25)

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Юрій ГУДИМА

Львівський національний університет імені Івана Франка,
музей історії університету

У статті висвітлюється виникнення Музею історії Львівського університету. Обґрунтовується теза про те, що прототипом цього музею слід вважати галерею портретів ректорів, яка формувалася упродовж 1820-х–1840-х рр. і пізніше спеціально експонувалася у залі засідань сенату. Ідея створення музею періодично обговорювалася під час університетських ювілеїв: 250- (1911), 300- (1961) і 350-річчя (2011). Визначено основні хронологічні етапи розвитку музею, який безперервно функціонує з 1964 року. Тепер має цікаву експозицію та багаті фонди.

Ключові слова: Львівський університет, музей, історія, експозиція, галерея.

У 2011 році Львівський національний університет імені Івана Франка відсвяткував своє 350-річчя¹. Підготовка до цього ювілею спонукала й окремі структурні підрозділи університету уважніше розглянути власну історію. Наприклад, у жовтні 2008 р. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка – одна із найдавніших бібліотек України, відзначила своє 400-річчя². У травні 2011 р. виповнилося 240 років від часу заснування Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка³. За останні кілька років чимало ювілейних дат відсвяткували факультети, з нагоди чого відбулися наукові конференції. У контексті згаданого зростає актуальність музею.

Важливу роль у справі виявлення, збереження й осмислення історичної спадщини виконує Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка – скарбниця матеріальних свідчень високих ідеалів, наукових

¹ Кушнір Л. 350 свічок на торті альма-матер. “Україна молода”. Щоденна інформаційно-політична газета. № 9 (4018), четвер, 20 січня 2011 року. С. 13.

² Програма заходів з нагоди святкування 400-річчя Наукової бібліотеки. Львів, 15–17 жовтня 2008 р. Львів, 2008. 38 с.; Privs. Praesens.Posterius. Фотоальбом. До 400-ліття Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів, б.р. 36 с.; 2010 р.: геологічному факультету – 65 р; факультету іноземних мов – 60; педагогічному коледжу – 140; історичному факультету – 70; факультету прикладної математики та інформатики – 35; природничому коледжу – 10 і т. д.: http://library.lnu.edu.ua/bibl/index.php?option=com_content&view=article&id=253&Itemid=109

³ Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф 52. Оп. 1. Спр. 234. http://astro.franko.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=48

досягнень і культурних здобутків учених і цілих академічних поколінь. Упродовж багатьох років сумлінно дбаючи про загальноуніверситетську історію, напередодні ювілею виявилось, що досі нема досліджень, присячених історії музею. Тепер у цьому напрямку робляться певні кроки⁴.

Ідея створення університетського музею історичного профілю, виникла, ймовірно, вже наприкінці XVIII ст. Тоді при Львівському університеті було закладено основу зоологічного музею (1784). На початку XIX ст. створено анатомічний (1803), у другій половині цього ж століття – мінералогічний (1852), на початку XX ст. – палеонтологічний (1904) музеї. Можна вважати, що прототипом Музею історії Львівського університету була галерея портретів ректорів. У 1820-х–1840-х роках типографії Львова та Відня видрукували низку літографій. Це були портрети ректорів Вацлава Бетанського, Модеста Гринецького, Петера Краузнекера, Августа Кунцека, Франца Мазоха, Йосифа Мауса, Йогана Стібера, Бенедикта Вагнера, Венедикта Левицького. Ці графічні твори є тепер, наприклад, у фондах Львівського історичного музею. Впродовж років у залі засідань Академічного сенату в будинку на вулиці Краківській і, згодом, на вул. Св. Миколая (тепер – Михайла Грушевського) формувалася галерея портретів ректорів. Частину мистецьких творів і цінних книг під час реорганізації Львівського університету австрійським імператором Францом I було вивезено до Кракова у Ягеллонський університет. Натомість, збереглися фотографії, що підтверджують існування галереї ректорських портретів. Є надія, що в архівах віднайнуться документи про замовників і художників. Кілька портретів ректорів, за ще не цілком зрозумілих обставин і не відомо точно коли, потрапили у фонди Львівської галереї мистецтв, де зберігаються зараз. Це – портрети ректорів Мартина Барвінського, Леонарда П'єнтака, Леона Білінського, Едварда Рітнера, Освальда Бальцера, Юзефа Більчевського, Станіслава Стажинського, Леона Пінінського, Казимира Твардовського. Серед авторів полотен – Александр Августинович, Ян Стика, Казимир Похвальський, Юзеф Кідонь. Відновлюючи добру традицію, зусиллями працівників Музею історії Університету вперше за більше, ніж сто років, зібрано фото 74 портретів ректорів і виготовлено наразі 50 копій, що зайняли помітне місце у новоствореній експозиції 2011 року.

⁴ Гудима Ю. Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка: етапи розвитку. Проблеми і перспективи розвитку музеїв вищих навчальних закладів України. Матеріали 2-го Круглого столу. Київ, 23–24 листопада 2007 р. К., 2007. С. 17; Гудима Ю. Свято та будні в обителі академічних муз. “Каменярь”. Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка. № 7–8, вересень–жовтень 2010 р. С. 1–2; Гудима Ю. Народження Університету: явне та сокровенне в експозиції музею. “Каменярь”. Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка. Ювілейний випуск “Львівському університету – 350 років”. № 1, січень 2011 р. С. 10.

До вшанування очільників університету, заслужених учених і унаочнення академічних досягнень спонукало також святкування 250-ої річниці заснування Львівського університету (1912)⁵. Справа була перервана Першою світовою війною. У 1918–1939 рр. організація Музею історії Львівського університету залишалась актуальною, у структурних підрозділах накопичувалося чимало історичних і культурних цінностей, колекції. У 1944–1945 роках із таких речей і збірок планувалося створення окремого музею⁶. Справжні основи його закладались таки у 60-ті роки минулого століття, коли черговим поштовхом до цього стало святкування 300-річного ювілею Львівського університету (1961)⁷. Відкриття музейної експозиції відбулося 5 листопада 1964 р.⁸ Постановою комісії Міністерства культури Української РСР від 25 вересня 1978 р. Музеєві історії Університету присвоєно статус “Народний Музей”. У контексті політики “перебудови”, оновлена у 1986 р. експозиція, вже на початок 90-х років втратила актуальність. Ґрунтовна реорганізація тривала понад два десятиліття. Чи не найгострішою проблемою того часу був брак експонатів, які відображали б історію університету правдиво, без ідеологічних перекохань, просто, цікаво, повчально. Впродовж кількох років велася пошукова робота. Вдалося закупити унікальні документи, наприклад, докторські дипломи XIX ст., печатки університетських підрозділів XVIII–XIX ст., з факультетів у музей передано цікаві наукові прилади: старовинний хронометр, різновид радіометра (фізичний факультет), прилад для досліджень зоряного проміння (астрономічна обсерваторія), рідкісні штативи для дослідів (хімічний факультет), столітньої давності муляжі рослин (біологічний факультет), давню вагу (історичний факультет).

За останнє десятиліття Музей історії Університету дуже змінився. Одночасно з поповненням фондів провадили ремонт приміщень. Облаштовано фондосховище, виготовлено музейні меблі, проведено нову опалювальну систему, встановлено охоронну та протипожежну сигналізацію. Це дало змогу розпочати створення музейної експозиції. Нову експозицію відкрито до 350-річчя Львівського університету 11 жовтня 2011 року.

⁵ Гудима Ю.В. Ювілей: погляд у минуле на шляху до майбутнього. “Каменярь”. Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка. № 9–10, 2010.

⁶ Повідомлення ректорату Львівському обкому КП(б)У “Про структуру Львівського державного університету ім. Ів. Франка в 1944/45 навчальному році”. 20 жовтня 1945р. // Соціалістична культура Львівщини. Збірник архівних документів і матеріалів (1939–1962). С. 60–61.

⁷ Створимо музей рідного університету. Звернення до всього колективу Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка // За радянську науку. Орган парткому, ректорату, комітету ЛКСМУ, місцевому та профкому Львівського ордена Леніна державного університету ім. І. Франка. 1963. 1 червня. № 34.

⁸ Кривець Г. Кроки в незабутнє. Фоторепортаж з Музею історії Університету // Радянський журналіст. Навчальна газета факультету журналістики Львівського ордена Леніна державного університету ім. І. Франка. 1967. Листопад. № 12–15.

Тепер музей має такі експозиційні розділи: 1) Передумови заснування Університету (кінець XVI – середина XVII ст.); 2) Львівська Академія у часи Речі Посполитої (1661–1773); 3) Австрійський період історії Університету (1784–1918); 4) Університет між Світовими війнами (1918–1939); 5) Радянський Університет (1939–1990); 6) Сучасний розвиток Університету.

Експозиція та фонди музею відображають історію Львівського університету як освітнього, наукового та культурного закладу. Найцінніші експонати – дипломи випускників і науковців з часів Австро-Угорської імперії, Польської держави та Радянського Союзу, документи й особисті речі визначних людей, рукописи та видання наукових праць, нагороди заслужених діячів освіти, науки та культури, колективів художньої самодіяльності та спортивних команд, твори живопису, скульптури, наукові прилади, фотографії та інші предмети, пов'язані з історією Львівського університету.

Музей координує свою роботу з навчальними програмами історичного факультету, студенти й викладачі використовують музейні матеріали для написання курсових і дипломних робіт, дисертацій. Співробітники музею проводять екскурсії, надають консультації з історії Львівського університету.

З 1991 року музей активно вів виставкову діяльність, значною мірою завдяки цьому зберігав і, навіть, зміцнював своє значення. Музей став осередком редакції та авторського колективу Енциклопедії Львівського університету (ЕЛУ), перший том якої вийшов друком у жовтні 2011 р.⁹ У виданні є 2 562 статті, 1914 ілюстрацій, 4 таблиці, 1 карта. Багато матеріалів до книги взято саме з фондів музею. З іншого боку, завдяки цьому проєктові зібрано унікальну інформаційну базу – понад п'ять з половиною тисяч біографій і фото вчених. Планується, що матеріал можна буде оглядати в музеї з допомогою найсучаснішої комп'ютерної техніки.

Штат музею – 2 працівники (завідувач і зберігач музейних фондів (до 2010 р. – художник). Завідувачі: І.А. Войтюк (1964–1968), І.М. Чужа (1968–1970), В.М. Гринюк (1970–1973), О.Ф. Храмович (1973–1979), О.Я. Мазур, З.К. Горохова (1986?–1991), В.М. Качмар (1991–2000), О.Й. Павлишин (2000–2001), Ю.В. Гудима (з 2001)

Музей розміщений у двох залах головного університетського корпусу, збудованого у 1877–1881 рр. за проєктом Юліуша Гохбергера для Галицького сейму (тепер вул. Університетська, 1, ауд. 221,222).

Сучасні світові тенденції розвитку освіти і науки висувають нові вимоги у ставленні до вузівських музеїв. Поруч з позитивними змінами у житті музею залишаються певні проблеми, наприклад, офіційний статус підрозділу у системі вищих закладів освіти України. Музей історії Університету не є науковою структурною одиницею.

⁹ Енциклопедія. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 1: А–К. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 716 с. + 112 вкл.

MUSEUM OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

Yuriy HUDYMA

The Ivan Franko National University of Lviv,
the University History Muzeum

The question of the time of opening of Museum of University of Lviv was covered in the article in the historic science. The author reinforced the statement that the ground for the Museum collection was the gallery of portraits of rectors. Which was being formed within the period from 1820 till 1840, and later on was exhibited in the Senate Hall. In the years of University's jubilees, 250 th (1911), 300 th (1961), 350 th (2011), the idea of museum opening was brainstormed.

The main chronological steps of museum development, which has been opened from 1964, were defined.

At the moment the Museum comprises very interesting exposition and is rich in its funds.

Key words: Lviv university, museum, history, exposition, gallery.

МУЗЕЙ ИСТОРИИ ЛЬВОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ИВАНА ФРАНКО

Юрий ГУДЫМА

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
музей истории Университета

В статье рассмотрена проблема возникновения Музея истории Львовского университета. Обосновывается тезис о том, что прототипом музея следует считать галерею портретов ректоров, которая формировалась на протяжении 1820-х–1840-х гг. и позже специально экспонировалась в зале заседаний сената. Идея создания музея периодически обсуждалась во время университетских юбилеев: 250- (1911), 300- (1961) и 350-летия (2011). Определены основные хронологические этапы развития музея, который непрерывно функционирует с 1964 года. Сейчас имеет интересную экспозицию и богатые фонды.

Ключевые слова: Львовский университет, музей, история, экспозиция, галерея.